

Finala celei de-a VI-a ediții

Profesiuniști

Opțiuni ferme, repertoriu valid

A runcînd o privire înapoi asupra celor peste douăzeci de spectacole ale teatrelor dramatice pe care le-am văzut în Festivalul Național „Cîntarea României” ni se impune mai întîi imaginea unui repertoriu valid, alcătuit din piese reprezentative, aparținînd unora dintre cei mai de seamă dramaturgi contemporani; o gândire matură asupra misiunii teatrelor în valorificarea literaturii dramatice actuale, opțiuni ferme asupra unor lucrări verificate îndelung și — ici, colo, mai timid — îndrăznește propuneri de premiere absolute sînt calități care nu scapă unei analize oricît de sumare. Dominanța acestui repertoriu cuprinde nume precum cele ale lui D. R. Popescu, Paul Everac, Titus Popovici, Paul Anghel, Ion Băieșu, Tudor Popescu, toate de prim-plan, precum și altele destul de cunoscute și încercate pe diferite scene: Dina Cocea, Adrian Dohotaru, Iosif Naghiu, Dan Tărchilă. Unele din lucrările acestor dramaturgi aduc în lumina rampei teme istorice și profiluri de eroi ai istoriei: **Săptămîna patimilor** de Paul Anghel (premieră absolută la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” din Iași) și **Io, Mircea Voievod** de Dan Tărchilă, aceasta din urmă — o piesă mai veche, dar găsindu-și, în buna lectură scenică realizată la Teatrul Dramatic din Galați, racorduri încă viabile cu sensibilitatea spectatorului de azi. Cea dintîi, un eseu dramatic realizat de un subtil exeget al istoriei, nu folosește istoria ca pretext pentru alegorii mai mult sau mai puțin transparente, ci — cum observa Mircea Ghițulescu în „O panoramă a literaturii dramatice contemporane” — ca pretext pentru analiza eroilor și a epocii istorice, procedînd așadar ca un gînditor al istoriei și nu în primul rînd ca un artist al alegoriei. Drama istorică tradițională nu îl reține pe autor, ba chiar este evitată

cu ușoară ostentație; profilul dramatic, portretul complex al eroului, **Ștefan cel Mare**, desprins dintr-o desfășurare necronologică de evenimente, este principala miză a dramaturgului; detalii aparent mărunte, disparate, evenimente și întîmplări, relații politice sau pur și simplu omenestii depun aproape pe neobservate în favoarea eroului, contribuie la edificarea profilului său într-o modalitate deloc eroizantă în sens tradițional. Fiorul tragic înobilează acest profil, aureolează destinul personajului în relația sa cu istoria. La celălalt pol, adică respectînd structura dramei istorice clasice, **Io, Mircea Voievod** a lui Dan Tărchilă pornește de la teze contemporane către adevărurile istorice, realizînd o lucrare încă rezistentă în ciuda tonului retoric, a linarității caracterelor și a previzibilității conflictelor.

O altă categorie de lucrări dramatice o alcătuiesc piesele inspirate din trecutul apropiat, din lupta în ilegalitate a comunistilor — **Piticul din grădina de vară** de D. R. Popescu, **Valiza cu fluturi** de Iosif Naghiu, **Sorana** de Tudor Popescu, precum și din eroica luptă a acestora, după preluarea puterii, pentru edificarea noii societăți și a omului de tip nou: **Puterea și Adevărul** de Titus Popovici. Lucrări configurative ale dramaturgiei contemporane, piesele semnate de D. R. Popescu și Titus Popovici — mai ales acestea — sînt adevărate repere tematice și estetice, puncte de rezistență într-un peisaj dramatic bogat și divers. **Piticul din grădina de vară** — prezentată de Teatrul Dramatic din Satu Mare și de secția maghiară a Teatrului de Stat din Oradea — este, ca numeroase alte lucrări ale prolificului dramaturg, o piesă politică structurată în jurul unei întrebări tragice: „dramă de sugesție baladescă”, „poem tragic de o tulbură-

toare densitate și vibrație", iată cele mai frecvente calificative acordate de critică. Personajul principal e o femeie, o tânără condamnată la moarte pentru convingerile ei politice. Eroina e pusă în dramatica situație a pendulării între moarte și viață: între moartea care o așteaptă implacabil și viața căreia ea însăși îi va da naștere. Simplitatea și măreția eroinei trimit către teatrul antic. În dramaturgia lui D. R. Popescu metafora femeii care se înalță prin sacrificiu este frecventă. Unul dintre cele mai frumoase și mai impresionante personaje ale dramaturgiei actuale, Maria, din piesa cu titlul amintit, e tipul luptătorului care, refuzând compromisul și alternativa, ocolind ostentația și zgomotul în jurul condiției și rolului ei social politic, își edifică un statut moral care o înalță deasupra mizeriei lumii corupte, urite, dezorientate, inebunite de frica și nesiguranța existenței. Tensiunea trăirii ei sub permanenta amenințare a morții provoacă dezvoltări de adâncă umanitate. Cea de-a doua piesă din această categorie, a cărei prezență în repertoriul Festivalului Național „Cîntarea României” ne grăbim să o semnalăm ca pe o opțiune majoră, **Puterea și Adevărul** de Titus Popovici, trăiește cu adevărat o a doua tinerețe pînă la spectacolul Teatrului Național din Craiova. S-a crezut — și unii mai cred încă și acum — că lucrarea a fost a unui moment, istoricește determinat, după care „misiunea” ei a încetat. Dar, după mai mult de zece ani de la premieră, **Puterea și Adevărul** ne apare rezistentă în timp, problema conjugării puterii cu adevărul, a căutării mijloacelor prin care se poate ajunge la o perfectă simbioză între acești doi termeni fiind, de fapt, a tuturor timpurilor. Ar mai fi de semnalat și piesa lui Iosif Naghiu **Valiza cu fluturi** (prezentată de Teatrul Național din Timișoara), o lucrare mai puțin jucată, dar deloc neglijabilă — în ciuda unei anume prolixități —, merituosă mai ales pentru tentativa ei de a ocoli schemele dramei eroice din această categorie și de a pătrunde în zonele poeticii.

În sfîrșit, o a treia categorie de lucrări care întregesc o anumită arhitectură a repertoriului contemporan — arhitectură clar vizibilă în marele festival — o alcătuiesc piesele așa-zise „de actualitate”: **Acești îngeri trîști** de D. R. Popescu (în trei variante scenice — la Teatrul Dramatic din Constanța, la Teatrul de Stat din Arad și la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț), **Familia** de Dina Cocea (la Teatrul Dramatic „Maria Filotti” din Brîila), **Anchetă asupra unui tînar care n-a făcut nimic** de Adrian Dohotaru (în variantă muzicală, la Teatrul Maghiar de Stat din Timișoara), **Dulapul** de Paul Everac

(la secția maghiară a Teatrului de Stat din Oradea), **Un suflet romantic** de Tudor Popescu (la Teatrul Dramatic din Baia Mare), **Ionești** de Platon Pardău (la Teatrul de Stat din Oradea), **Matca** de Marin Sorescu și **Colegii** de Viorel Savin (la Teatrul „Bacovia” din Bacău).

Nu-i deloc întîmplător faptul că cele mai bune lucrări, din lista de mai sus, au prilejuit spectacolele cele mai valoroase; mai ales acolo unde ele s-au bucurat de atenția unor regizori cu experiență și talent. Impresionant prin profunzimea lecturii, dar și prin originalitatea viziunii scenice, prin valorile plastice remarcabilele ni s-a părut a fi spectacolul cu piesa **Puterea și Adevărul** la Teatrul Național din Craiova, în regia lui Mircea Cornișteanu și scenografia lui Viorel Penișoară-Stegaru. Spectacolul nu trăiește — ca altele pe care le-am văzut cu această piesă — prin ținuta emblematică a personajelor și prin viguroasa țesătură a relațiilor dintre ele, ci printr-un subtil și adînc sondaj în miezul unor idei fundamentale ale epocii, prin angrenajul implicațiilor politice și sociale al unei gândiri care a marcat decisiv respectiva epocă. Aproape că nu avem a remarca individualități din acest spectacol, dar trebuie pusă în evidență imaginea de ansamblu — de o tulburătoare frumusețe, adîncime și complexitate. Avem a face cu un spectacol filosofic și politic de cea mai aleasă factură.

Revelații asemănătoare ne-a produs **Piticul din grădina de vară**, în regia lui Cristian Ioan și scenografia lui Magyar F. Attila, la Teatrul din Satu Mare, spectacol care propulsează colectivul acestei scene în prim-planul atenției lumii teatrale, scoțîndu-l, deci, din anonimatul în care s-a aflat nu puțină vreme.

Spectacole valoroase — unele din ele deja larg comentate — care au dat Festivalului Național „Cîntarea României” o ținută artistică ridicată și o complexitate ideatică remarcabilă — am văzut, apoi, la Constanța (**Acești îngeri trîști** în regia lui Dominic Dembinski și scenografia lui Const. Ciubotaru), la Bacău (**Matca** în regia lui Kincses Elemer și scenografia lui Dan Jitianu), la Oradea, secția maghiară (**Dulapul** de Paul Everac, în regia lui Varga Vilmos). Alți regizori de valoare, precum Alexa Visarion, Nicolae Scarlat, Dan Stoica, Eugen Vancea, au avut contribuții onorabile la întregirea tabloului general al festivalului prin spectacole de ținută realizate la Brîila (**Familia** de Dina Cocea), Piatra Neamț (**Acești îngeri trîști**), Iași (**Săptămîna patimilor**), Reșița (**Sorana**) și Arad (**Acești îngeri trîști**).

Un mare număr de actori s-au înscris în palmaresul festivalului cu creații me-

morabile. Printre cei mai buni : Sergiu Tudose — un excepțional Ștefan cel Mare în spectacolul de la Iași cu **Săptămîna patimilor**; Marina Procopie în rolul **Mariei din Pîticul din grădina de vară** (Satu Mare) și Luminița Botta în **Matca** (Bacău); Radu Jipa în rolul voievodului Mircea, eroul titular al piesei lui Dan Tărchilă (Teatrul Dramatic din Galați). Ion Colan în **Puterea și Adevărul** (Craiova), Marilena Negru în **Familia** (Brăila), Simona Constantinescu în **Ionești** (Oradea), **Nina Udrescu** (Constanța) și Oana Pelea (Piatra Neamț), ambele în spectacole cu piesa **Acești ingeri triști**, Fabian Enikő în **Pîticul din grădina de vară** (Oradea, secția maghiară), Mihaela Murgu în **Vinovatul** de Ion Băieșu (Arad), Constantin Dumitra în **Pîticul din grădina de vară** (Satu Mare), Stelian Preda în **Matca** (Bacău), Avram Birău în **Acești ingeri triști** (Piatra Neamț), Valentin Voicilă în **Acești ingeri triști** (Arad), Ion Haiduc în **Valiza cu fluturi** (Timișoara), Eugen Țugulea în **Ionești**

(Oradea). O mențiune cu totul specială se cuvine actorului Damian Oancea (Reșița) pentru excepționalul său recital pe versuri de Marin Sorescu (**Rînduleli**).

Dacă ar fi să observăm și unele neajunsuri, am spune mai întîi că teatrele au propus, în această ediție a festivalului, prea puține lucrări noi, că lipsesc sau sînt prea rar reprezentați dramaturgi din prima linie a frontului nostru literar, precum Horia Lovinescu, Teodor Mazilu, Paul Everac, Romulus Guga, Dumitru Solomon, Theodor Mănescu, ca să nu mai vorbim de unii tineri care sînt cu totul neglijați de teatre. Festivalul Național „Cîntarea României” are printre nobilele sale scopuri și valorificarea complexă a tuturor talentelor care se manifestă în toate planurile creației artistice, ceea ce ne face să credem că în edițiile următoare teatrele vor face și propuneri noi, vor lansa sau vor confirma valori care-și așteaptă consacrarea.

Ștefan OPREA